

Katja Perat
MAZOHISTKA

Če dejstva govorijo drugače, toliko slabše za dejstva.

Nič mu niste podobni, je rekel gostilničar in zožil pogled v nejeveri. Njegova nemščina je bila trda, a neoporečna. Zelo se je potrudil, da mu nihče ne bi mogel očitati, da se ni potrudil dovolj. Tudi njegovo gostišče je, ne glede na okoliščine, pričalo o pedantnosti. Bilo je majhna luknja tri vrata stran od armenske cerkve, v središču mesta (čeprav če smo čisto poštene – je bilo sploh karkoli v Lembergu lahko zares v središču?), stisnjeno med hiše in ulice in nastlano s pijanci, a vsak prt, vsak kozarec je stal na svojem mestu kot na maketi. Zelo se je moral potruditi, gostilničar, da je, medtem ko ga nihče ni gledal, vzdrževal red v tem prostoru, v katerem je vse sililo k neredu.

Nič mu niste podobni. In čisto iskreno – saj mu res nisem bila. Veliko bolj kot Leopoldu sem bila (že po laseh) podobna temu neznanemu gostilničarju. Bila bi velika komedija, če bi se na koncu izkazalo, da je moj oče.

Ton njegovega glasu je dajal slutiti, da naj bi bilo to sklicevanje na razliko kompliment, čeprav v njem ni bilo prave topline. Vztrajnost, s katero se je lotil pomenkovanja, me je nekoliko presenetila, predvsem glede na to, da v vsem skupaj očitno ni užival. Zastavljal je vprašanja – od kod prihajam, kam sem namenjena – vprašanja, ki bi se zastavljena v drugačni maniri lahko zdela lahkotna, njegova prirojena vznejevoljenost pa jim je dajala zoprni nadih zasliševanja. Ni bil ravno ljudski človek, ta gostilničar. Bil je hladen, praktičen, ne navdušen. Ob omembi družinskega

imena se je najprej spomnil starega policijskega načelnika, dober človek da je bil, je rekel, nato pa si je v spomin priklical še njegovega sina, ki da naj bi, kot je slišal, postal pisatelj.

In fantast, če razumem pravilno? je rekel, medtem ko je drgnil kozarec. Sanjariti o tem, da bi te bičale v krzno odete ženske, kaj takega si res lahko privoščiš samo nekdo, ki ga nikdar niso topli. Nič mu niste podobni.

Hotel je reči: Leopold von Sacher-Masoch je bil odvraten človek, vi pa ste kar nekako simpatični. Ste prepričani, da ste njegova hči?

Čeprav strogo vzeto ni bila resnična, je Leopold je ob vsaki priložnosti vsakomur, ki si je lahko privoščil prost trenutek, rad razložil zgodbo o svojem volčjem otroku.

To je Nada, moj volčji otrok, je rekel in tako je govoril, dokler se ni prijelo in niso vsi, ki so ga poznali, vedeli, da ima in vzgaja volčjega otroka. Glede na to, da me je našel staro komaj kakšen dan, nisem imela niti načelne možnosti, da bi v odraščala v kleti kakšnega norca, z zakarpatskimi domorodci ali volkovi, ampak zakaj bi se mučili z dejstvi, ko pa je fikcija toliko bolj prikladna?

V načinu, kako je Leopold tržil zgodbo mojega rojstva, je bilo vedno, čeprav tega nikdar ni rekel na glas, slutiti, da bi bilo njemu osebno v največjem interesu, če človeških staršev sploh ne bi imela. Zelo rad je poudarjal tudi, da ne, res ni moj oče, kot ne bi utegnil pomisliti, da bo deklica, ki je vanj položila vse svoje zaupanje in vso ljubezen svojega otroštva,

to razumela kot najbolj temeljno med vsemi temeljnimi zavrnitvami. Gotovo me je imel rad, a njegova ljubezen je bila včasih tako neuporabna.

Kako krivično, sem pogosto razmišljala po tem, ko je umrla Anna, da ženska, za katero sta bila moje rojstvo in nosečnost, ki mu je predhajala, in morda celo ljubezen, ki je prišla pred nosečnostjo, za katero so bile vse to resnične skrbi, da ta ženska nikdar ni našla svojega mesta v Leopoldovi zgodbi, čeprav je prav Leopold vedno rad pravil, da so ženske, in ne moški, tiste, ki bi jim bilo treba zaupati z zgodovino.

Vem: noben otrok ni priča svojemu rojstvu, a nekaj na načinu, kako je Leopold zgodbo mojega rojstva oblikoval kot skrivnost, je v meni od nekdaj vzbujalo občutek, da o sebi vem manj kot drugi. Imel je dve nasprotujoči si teoriji, obe sta bili fantastični, obe lepi in nobena od njiju ni bila resnična. V prvi sem izrasla iz zemlje. V drugi sem padla z neba.

Prva je šla nekako takole: na božični dan leta 1874 je Leopold izginil v neznano. Kasneje se je izkazalo, da se je po letih odsotnosti mudil na kratkem obisku v Lembergu. Kot pritiče mislecu in svetovljanu, ki hoče razmisliti o svojem življenju, se je nekega popoldneva odpravil na sprehod v gozd in na kupu polomljenih vej in sveže zapadlega snega naletel na košaro. In kjer je košara, mora biti sodeč po bajkah tudi otrok. Za čuda živ.

Tako lahko se je bilo vživeti v njegovo veselje. Leopold je bil prevelik entuziast in njegova žilica za realizem je bila prešibka, da bi najprej pomislil na skrbi. Odgrnil je prt, ki je prekrival košaro (v zgodbi

tradicionalno karirast), in uzrl moje oči (v zgodbi tradicionalno temne kot nočno nebo nad Karpati – Leopold je rad pretiraval). In projekt volčji otrok je bil, verjetno zgolj kakšen dan za tem, ko sem bila rojena sama, rojen. Kar se Leopolda tiče, ni bilo dvoma. Vedel je: deklica, ki jo je našel v gozdu, ni bila zgolj deklica. Bila je srž slovanske duše, in kako tudi ne bi bila, ko pa je izrasla neposredno iz zemlje, kot vsaka svojega imena vredna ideja. Morda je tudi zato tako rad ponavljal, da ne, res ni moj oče (ampak ima čisto vaše poteze, neverjetno, je včasih rekel kdo v komentar, čeprav to ni bilo res), saj je bil sam zaznamovan s krivdo. Njegova kri je bila kri zatiralcev, jaz pa sem morala biti čista. Morala sem imeti vsaj načelno možnost, da odigram, če bom le hotela (in kako se je potrudil, da bi hotela), zgodovinsko vlogo. Nikdar ni bilo čisto jasno, kakšna konkretno naj bi ta vloga bila, kakšne so bile njene praktične značilnosti ali s katerimi političnimi sredstvi naj bi si jo priigrala, a cilj, megljen, kot je bil, je bil od nekdej jasen: bila sem rojena, da bi izravnala neenakosti in zgladila krivice. Pogosto je, čeprav je sicer rad opeval narodnostno pestrost svoje domovine, predlagal, da bi lahko postala osvoboditeljica Slovanov. Če hočem, se sicer lahko zadovoljim s čim manjšim, kot na primer z dobrim zakonom, a kakšna škoda, kakšna velika škoda bi to bila, glede na to, kaj vse mi je bilo položeno v zibko.

Druga zgodba se je začela enako, a se je namesto kot zgodovina razvila kot metafizika. Leopold je izginil v tišini noči, odtaval in se v blodnjah vrnil k svo-

jim koreninam. Lemberg, gozd in otrok v košari so bila stalna mesta. A tokrat otrok, rdečelasa deklica, ni izrasel iz zemlje, temveč se je kot zvezda repatica v ledeni zimski noči spustil k tlom, padli angel, poslan na zemljo, da uroči vse smrtnike, ki mu jih bo dano srečati, in zagospodari nad njihovimi srci. Kot rečeno, Leopold je res rad pretiraval.

Moje rojstvo, sem vedela, je bilo zanj literatura. Bila sem kot Atena, neposredno rojena iz njegove glave. Kot bajeslovna bitja sem bila ustvarjena zato, da bi s svojo podobo opozarjala na nekaj pomembnejšega. Otrok pa noče opozarjati. Otrok hoče biti pomemben sam.

Treba je vedeti: Leopold je oboževal mačke. Kamorkoli je šel, od povsod je privlekel kakšno mucu, ljubko vsaj toliko, kot je bila zapuščena – pri čemer je nemogoče oceniti, kaj je imelo zanj večjo vrednost – lepota ali zapuščenost. Kmalu sem se naučila razumeti, da sem sama zasedla podobno mesto v njegovem življenju. Bila sem oranžna potepuška mačka, ki je vzbudila njegovo pozornost in si jo je dal prinesiti domov, da bi se v svoje veselje lahko malo zamotil z njo, kadar ravno ni imel pametnejšega dela.

Skratka ne, nisem bila *res* Leopoldova hči. A kljub vsemu sem ga hotela zaščititi pred plazom posmeha, ki ga je obetalo gostilničarjevo malomarno sklicevanje na Leopoldov mazohizem, pred to samoumevno okrutnostjo malih ljudi, za katere je tako rad zastavil svojo besedo, oni pa so v njem videli zgolj maziljenega aristokrata, ki si je lahko privoščil razkošje sprevržene domišljije, ker mu je šla resničnost preveč

na roke, da bi ga obremenila z resničnimi skrbmi. Vse preveč zlahka sem si predstavljala svojo mater, kmetico, igralko, ciganko, karkoli je že bila, vznejevoljeno žensko, ki odrine vrata gostišča, se sesede za šank, naroči, izpije in me vidi, kot ta gostilničar vidi Leopolda. Kot da je vse, kar me preganja, brez vrednosti, votlo, namišljeno. Če bi znala reči kaj, kar bi Leopolda ubranilo pred zasmehovanjem, bi s tem nekako zavarovala tudi sebe. A ni šlo. Preveč jezen je bil, gostilničar, da bi v njem ostalo kaj prostora za sočutje. Zelo malo me je potolažilo, da nisem bila jaz tista, v katero je bila usmerjena njegova jeza. Ne po obrazu, po potezah duha sva si bila z Leopoldom preveč podobna, da ne bi, kdor ga je žalil, s tem užalil tudi mene.

Z Dunaja sem izginila z isto melodramatičnostjo, s katero je izginjal on. Češ – prepoznajte mojo vrednost po bolečini moje odsotnosti. In podobno kot on tudi sama nisem čisto razumela, kako ublažiti razočaranje, ki ga je prinesel razkol med pričakovanji in resničnostjo. Ne vem točno, kaj sem pričakovala od Lemberga, ko sem sedla na vlak. Da se mi bo razodel kot dom, ki ga nikdar nisem imela? Mi ponudil odgovore na vprašanja, ki jih nisem mogla zastaviti svojim bližnjikom, ne da bi jih s tem spravila v zadrego? Bajko, v kateri kristalen sneg škripa pod težo s kraguljčki ovešenih sani? Dušni mir? Karkoli že sem pričakovala, kar mi je bilo izročeno, so bili gostilničarjev namrgodeni obraz, razkuhani cmočki in suha resnica province, kjer so ljudje izza polknic sumniča-

vo oprezali drug za drugim, predvsem pa za mano, ki tam nisem imela česa početi.

Leopold se je moral zelo potruditi, da je vse, kar je oboževal, a za kar hkrati ni hotel biti osebno odgovoren, pripisal tej zemlji. In če bi šlo samo za zemljo, ki se, zavezana molku, po definiciji ni mogla braniti, bi verjetno še šlo. A z zemljo so prišli ljudje. In ljudje bi rajši videli, da bi jim bilo dovoljeno govoriti samim zase, kot da bi v njihovem imenu govoril človek, ki je zapravil vse svoje premoženje za to, da je svojim ljubicam nakupil nepreštevno količino krznenih plaščev.

Kot bi rekel gostilničar – veste kaj, imam pa rajši monarhijo tako, kot je, kot pa panslavizem z avstrijskim obrazom. Mislim, lepo vas prosim, kaj pa to sploh pomeni?

Hecno je bilo opazovati, kako je, kljub temu da se mu je Leopold organsko upiral, o njem govoril z veliko strastjo in vztrajnostjo, ker je bil zanj eden tistih, ob katerih zmoti je lahko izmeril svojo nezmožljivost. Leopoldova politična filozofija je bila ne nazadnje prazna izmišljotina, domislek njegove sprevržene pameti, igra, ki se jo gredo bogataši, kadar jim je dolgčas. Njegovo pa je rodila nujnost, ki ji je dajala resnobo in moč. Upravičevalo jo je življenje, ki ga je bil prisiljen živeti. Njegova samozaverovanost me je spravljala v zadrego, a če sem čisto iskrena, sem mu bolj kot karkoli drugega zavidala. Prepričanost, umeščенost, nedvoumnost. Zakoreninjenost. Nič čudnega, da sem se mu zdela simpatična, ko pa je vse na meni pritrjevalo vsem njegovim osebnim izbiram.

Bilo je očitno: če sem prišla na konec sveta, da bi se mi karkoli razodelo, sem hodila zaman. A vsi vemo, da mi ni šlo za razodetje. Kot Leopold sem tudi jaz prišla sem, da bi se izognila odgovornosti.

Prepričana, sem rekla gostilničarju. Res sem njegova hči.

Skremžil se je in dvomeče prikimal.

Hecno, je rekel. Nič mu niste podobni.

Moj mož je nedavno ustrelil mojega ljubimca, sem rekla. Kot rečeno – poteze duha, in ne poteze obraza, so bile tiste, zaradi katerih sem bila Leopoldova hči.

Poslušam, je rekel in predme postavil kozarec vodke.

Morda sem se zmotila, morda je v njem vsemu navkljub ostalo nekaj prostora za sočutje. Ali je bila radovednost? Včasih ju je tako težko razločiti.

2

Narobe bi bilo reči, da je bil Maximilian grd. Kadar sem nanj pogledala od daleč, kadar je urejal papirje ali bral časopis pri pravšnji svetlobi, sem se včasih uspela prepričati, da so imeli vsi, ki so vztrajali pri tem, kako lep da je, prav. In vendar sem nekoč kasneje, ko sem prebiralala Ano Karenino, vedela, da se je Tolstoj zmotil. Ni moglo biti res, da se je Ana šele sčasoma zavedela, kako velika ušesa ima njen mož. Gotovo je to vedela že ves čas, le dolgo je trajalo, da si je to zmogla priznati. Kot sem jaz, medtem ko je Maximilian srebal pri jedi, je morala tudi ona pogo-

sto pogledovati vstran in si poskušati dopovedati, da je, karkoli jo že moti, nebitveno in se bo s časoma razgradilo samo od sebe.

Narobe bi bilo tudi reči, da me ni ljubil. Kot Leopold je tudi on oboževal zgodbo o volčjem otroku. In moje rdeče lase. In moje neumno ime. Nadežda, kakšna kruta šala. Upanje, je rad govoril Leopold, v tvojem imenu je skrito upanje. In hecno, po svoje je imel prav. V mojem imenu je bilo skrito upanje – upanje, da ga bo kdaj kdo znal pravilno izgovoriti. Da me kdaj kdo ne bo dvakrat povprašal po njem, v tretje pa iz vljudnostni prizanesljivo obmolknil. Upanje, da bo kdaj neopaženo zdrsnilo mimo, ne da bi kakšna gospa z navidezno lahkotnostjo omenila, da je tako ime njeni služkinji. Maximilian je imel rad vse, kar se je zdelo eksotično, še posebej če ni bilo zares tuje in ga ni po nepotrebnem obremenjevalo s svojo zagonetnostjo, zato sem bila zanj, s svojim imenom, lasmi in pedigrejem, od samega začetka naravna izbira. In gotovo je bila tudi to neke vrste ljubezen. In seveda je čisto možno, da sem se vsakič, ko sem sama pred sabo vztrajala pri tem, da mi je ob njem tesno zato, ker me ne ljubi, ali vsaj zato, ker me ne ljubi dovolj, samo poskušala izogniti soočenju s tem, da sem jaz tista, ki ji primanjkuje ljubezni.

Spoznala sem ga v Lindheimu, v mestu, v katerem sem se naučila sovražiti Leopolda, in ni nemogoče, da ni bilo prav to sovraštvo tisto, ki je zahtevalo, da kar sem nekoč čutila do Leopolda, preusmerim na nekoga drugega.

V Lindheim, najbolj dolgočasno vseh dolgočasnih nemških mest, smo se preselili, ker se je Leopold odločil, da bi na stara leta rad še enkrat ugotovil, ali ljubezen morda vendarle obstaja, se ločil od Wande, s katero je živel do takrat, in se ponovno poročil s Huldo, svojo tajnico in prevajalko.

Eno življenje je čez noč nadomestilo drugo in se potem za lep čas ustalilo z nami. Huldina hiša je postala naš dom in Lindheim tudi, čeprav je bilo vse na njem odbijajoče. Čeprav nisem prvič živela v provinci, sem v Lindheimu prvič živela provincialno življenje, ki se je gibalo od obroka do obroka, s kratkimi presledki za pouk, opravljanje in priložnostni sprehod. V svojem sovraštvu do Lindehima sem bila krivična, gotovo, a njegova neupravičenost mu vsemu navkljub ni jemala moči. Sovražila sem ga, ker sem sovražila Huldo in ker mi je bil, kot Hulda, vsiljen kot posledica Leopoldove nepremišljenosti.

Še danes ne vem, ali je bil Leopold tisti, ki je zapustil Wando, ali je bilo v resnici ravno nasprotno in je Wanda zapustila Leopolda, a že takrat sem vedela, da bo njun razhod zanj pomenil zgolj manjši popravek v njegovi biografiji, njo pa utegne oropati vsake možnosti za normalno življenje. Čeprav z Leopoldom skoraj gotovo nikdar ni bila zares srečna in je večino svojih moči porabila zato, da ga je finančno in čustveno držala nad gladino, kot bi bilo njeno lastno blagostanje zanjo drugotnega pomena, je bila z njim umeščena, brez njega pa zanjo svet ni imel izgotovljenega mesta.

Uboga Wanda, sem razmišljala, ko sem opazovala njena prizadevanja, da bi si izposlovala pravico do svoje pripovedi o njenem razhodu. In kako malo je zaleglo – s kakšno okrutno spontanostjo so imeli vsi rajši Leopolda. S kakšno okrutno spontanostjo sem ga imela rajši celo jaz, ki sem razumela, kako krivična sem bila v tem, celo takrat, ko sem bila do njega najbolj sovražna. Kako lakomno sem si prizadevala za njegovo pozornost in pripoznanje, kako srečna sem bila, ko se je odločil, da me po razhodu vzame s sabo v Lindeheim. Leopold je bil nor, seveda, maniakalen, nevrasteničen, vročičen, glede tega so bili vsi soglasni, a bil je kot otrok, ki ga je nemogoče klicati na odgovornost. Ampak Wanda, ona je bila preračunljivka, ki se je gnala za njegovim nazivom, lahkoživka, togotna kuzla, ki ni zmogla dovolj dostojanstva in ponižnosti, da bi svojo usodo ločenke vzela nase molče. Celó v mojem otroškem sočutju je bilo nekaj plitkega, kot neizoblikovan strah pred tem, da bi se kaj takega, če ne bom odraščala preudarno, lahko zgodilo meni, nelagodje ob misli, da je ljubezen zjutraj še tam, ko pa po njej poskušaš seči proti večeru, namesto nje na nočni omarici že leži mrtva brezbriznost. Tako plitko je bilo, moje sočutje, da bi mu težko sploh še rekel sočutje. Bilo mi je, kot bi se vse, kar se je dogajalo, v prvi vrsti zgodilo meni. In kot bi bila zapuščena sama, me je misel na to, kako hitro je bila Wanda nadomeščena in kako trivialna je bila njena naslednica, spravljala v obup.

Čeprav je bila Hulda moja mati ravno toliko, kot je bila Wanda, sem o njej vedno razmišljala kot o mačehi

in sumničavo čakala na dan, ko mi bo postregla z zastrupljenim jabolkom ali najela kakšnega lovca, da me izsledi in ji postreže z mojimi pljuči in jetri kot užitnimi dokazi mojega uničenja. Bilo je razumljivo, da na ostanke Leopoldovega prejšnjega življenja ni mogla gledati z nežnostjo, a tudi vsakršno razumevanje se je zdelo izven njenega dosega, in dejstvo, da je bilo med temi ostanki najti tudi otroke, ki pri vsej stvari niso bili zavezani niti odgovornosti, kaj šele krivdi, je ni zmotilo v njeni sovražnosti. Bila je hladna in kruta, pri čemer njen hlad in njena krutost nista bila maškarada, privid, ki si ga človek nadene in ga spet sname, kot bi si nadel in nato spet snel krznen plašč. Bila sta resnična, posvetna in banalna. Ko je Saša umrl za tifusom, je zaigrala nekaj predpisanega sočutja, a naglica, s katero ga je opustila, je pričala o tem, da je prej kot sočutje čutila olajšanje. Zdaj se je bilo treba otresti samo še mene, in vsa Leopoldova prihodnost bo nedeljeno pripadla njej. Njena neumna resnoba, suha odsotnost humorja in njen nepremišljeno opremljeni dom so se v meni razrasli kot simboli tujosti. In Leopold s tem, ko je izbral vse to, ni izdal le Wande, izdal je tudi mene. Človek, ki lahko ljubi to okrutno vsakdanjost, vendar ne more biti človek, ki me je naučil ljubiti veličino vsega, kar se vsakdanjosti ne prilega?

Odraščati z Leopoldom je pomenilo odraščati v gibanju. Slediti denarju, slediti intrigam, se premikati gor in dol po Avstriji v iskanju cenejše najemnine, se skrivati po Madžarski in končno zbežati v Nemčijo, da mu ne bi bilo treba odsedeti štirih dni zaporne

kazni, ki mu jo je naložil cesar, ker je razžalil nekega grofa. Pomenilo je želeti si, da bi se to vztrajno gibanje nekje končalo, da bi se vrtiljak ustavil, še preden bi nas sila, s katero se je vrtel, izstrelila iz ustaljenega reda živih ljudi. Pomenilo je biti upehan in zadihan, hlastati za sapo in z vsakim krajem, kjer smo za hip postali, previdno navezovati stike, da ne bi preveč bolelo, ko jih bo treba ponovno razdreti. Odraščati z Leopoldom je pomenilo sanjati o domu. In ko so te sanje končno postale resničnost, sem se naučila razumeti, da se sanjam, ki postanejo resničnost, reče razočaranje. Da želja korenini v podrobnostih in da uresničena kot splošnost pomeni manj, celo precej manj kot nič.

Ko sem sanjala o domu, zagotovo nisem sanjala o Huldi Meister in njeni površno opremljeni hiši v pustih ravnici, kjer si že zjutraj na obzorju lahko uzrl obris gosta, ki si ga pričakoval pod večer. Sanjala sem o domu, ki sem ga že imela, le bolj trdnem, gotovem, prepričljivem. O naši hiši v Brucku, kjer so vrata nadomeščale težke orientalske zavese, o tej med gore in gozd ukleščeni hiši, v kateri je Leopold dnevno sobo objestno opremil s portreti svojih bivših ljubic, od stene proti robu kredence preudarno razporejenimi od najbolj nebistvenih proti najbolj nepozabnim. O tej hiši, taki, kot je bila, le da je ne bi bilo treba nikdar zapustiti. Ali o našem stanovanju v Gradcu, o našem tesnem stanovanju na Rosenbergu, kamor nismo vabili nikogar, da nihče ne bi posumil, kako Leopoldovi stari dolgovi vztrajno goltajo sveže prihodke, o našem stanovanju, premalo prostornem za

družino petih, kamor je Leopold, ki se nikdar ni znal upreti laskanju, povabil še svojega priliznjenega tajnika, gospoda Kapfa, od katerega nikdar ni bilo prave koristi, gospoda Kapfa z rdečim nageljnom v gumbnici, gospoda Kapfa, ki mu sicer nikdar ni bilo dosti do tega, da bi se umival, pa si je vseeno pustil rasti dolge lase kot dandy, gospoda Kapfa, ki je, kot Kant, vsak dan ob isti uri opravil isti špancier po mestu s svojim bedastim parazolčkom. Toliko domov, toliko dobrih domov, je spolzelo skozi moje prste, zakaj je bil ravno Lindheim tisti, ki se je moral obdržati?

Samo ena stvar v zvezi z Lindheimom se je uspela izmakniti mojemu odporu in za čuda ni bila ne človek ne žival ne rastlina – bila je stavba.

Čarovničin stolp v Lindheimu ni bil ravno ruševina. Ravno nasprotno, zdel se je skoraj nedotaknjen, kot bi – kot jaz – tudi minevanje do njega čutilo nekakšno zadržano spoštovanje. V mestu malenkostnih ljudi in njihovih malenkostnih domov je bil edina stavba, za katero se je zdelo, da ji je uspelo obdržati nekaj dostojanstva. Držala sem se ga, kot bi bil spomenik vsemu, kar je z Wando vred izginilo iz mojega življenja, in opomin, da gre morda za nekaj začasnega. Kot priče, da tudi v tem mestu malenkostnih ljudi in njihovih malenkostnih domov vztraja nekaj, kar se da meriti z večjimi vatli. Vsakič ko sem šla iz hiše, sem se slej ko prej znašla ob njegovem vznožju. In seveda sem tam spoznala Maximiliana.

Čeprav sem videla, da se mi približuje, sem se, ko je sedel ob me ta človek, ki ga nisem poznala, zdrznila, kot bi me pri nečem zmotil.

Sem vas zmotil? je vprašal.

Niste, samo prestrašili ste me, sem rekla in si ga ogledala. Takrat se mi je zdel lep, se spomnim. Bil je lepo oblečen, njegov naglas je sporočal, da ni od tu. Ko bi le malo manj krilil z rokami, ko je govoril, sem pomislila.

Smem malo posedeti z vami? je vprašal in že prisedal.

Seveda, sem rekla, le prisedite.

Večkrat prihajate sem?

Kolikor pogosto le lahko.

Pa poznate zgodbo tega stolpa? je rekel, kot bi me samo to, da je ne poznam, lahko upravičevalo v tem, da se rada zadržujem tod okoli.

Seveda sem poznala zgodbo o čarovničinem stolpu, Leopold je bil obseden z njo. V letih 1663 in 1664 sta se lokalni birič in rabelj odločila, da je Martha Schüler, žena lokalnega veljaka, umorila svojega otroka, ga skuhala in iz njega pripravila kdo ve kakšen hudičev zvarek. Zgodba je bila še posebej moreča zato, ker so sprva zaprli tako njo kot njenega moža, pri čemer je njemu uspelo pobegniti, njo pa je pustil za sabo, da so jo brez sojenja zažgali v tem stolpu. Leopold je to zgodbo vedno pripovedoval, kot bi bila hagiografija te uboge, trpeče ženske, ki je dala svoje življenje zastonj, samo zato, ker moški, ki so jo obdajali, niso bili sposobni prenesti njene veličine. Kakšna hinavščina, sem pomislila, ko sem Leopolda sovražila najbolj temeljito, kako vesten feminist je znal biti, kadar je šlo za druge, medtem ko je Wando

brez prevelike slabe vesti pustil, da blodi po svetu brez sredstev in podpore.

Ne, sem odgovorila Maximilianu, ne poznam.

Hotela sem vedeti, kako pripoveduje. Hotela sem, da bi se dokazal pred mano, ta mladi moški z gostimi rjavimi lasmi, ta mladi moški z nežnimi rjavimi očmi, ta mladi moški z včerajšnjo brado, ta dogodek, ta razpoka v suhem dolgočasju Huldinega Lindheima. Hotela sem mu dati priložnost.

Maximilian je bil rojen Dunajčan. V Lindheimu je preživel poletja, saj je sestra njegovega očeta poročila nekega lokalnega grofa. Sprva je prihajal nerad, zapuščen otrok, ki sta ga starša, ki sta rada dopustovala na jugu Italije in ki sta rada dopustovala sama, odložila sredi puste ravnice, kot odložiš predmet, ko ga ne potrebuješ več. Sprva je prihajal nerad, nato pa je ugotovil, da se je v Lindheim preselil Sacher-Masoch, in Maximilian je Sacher-Masocha oboževal. Največji pisatelj, takoj za Goethejem, je rad govoril. Kakšna čudna primerjava, sem večkrat pomislila, predvsem glede na to, da je imel Leopold Nemce na skrivaj, včasih pa tudi javno, za ljudi vedno nekoliko prekratkega duha in bi umrl od žalosti, če bi slišal, kako ga vzporejajo z enim izmed njih, pa četudi z največjim.

In vendar – Leopold in Maximilian sta kmalu oboževala drug drugega. Bila sta si ravno dovolj podobna, da sta se lahko razumela, in si bila hkrati ravno dovolj različna, da sta drug na drugem lahko povzdigovala, kar ju je razločevalo. Leopold je bil lahkomišeln, s čimer je na boljše dni znal vzbujati

videz svobodnega duha, Maximilian pa bolešno pedanten, kar so milostni razsodniki namesto kot zadržanost tolmačili kot zanesljivost. Takrat sta se oba še doživljala kot filozofa, ateista in esteta in se z vsem naštetim ponašala. Maximilian se je ravno razvijal v strastnega bralca Rousseauja, in Leopold, veteran na tem področju, mu je iz srca rad postregel z uvidi svojih davno minulih branj. Čeprav sem bila v svoji zameri do Leopolda še vedno sovražna, me je njuna neprisiljena naklonjenost razveseljevala. Če Leopold vidi nekaj na tem človeku, ki se je privadil obiskovati našo hišo, kot bi bila njegova, sem si mislila, sem imela morda prav, ko sem se mu odločila dati priložnost.

In tudi Hulda, celo ona je oboževala Maximiliana, čeprav je bilo nemogoče oceniti, ali ji ne gre nemara predvsem za to, da bi se s čim manj truda otresla moje navzočnosti. Drži se ga, je rada rekla, in bodi vesela, da te je s temi tvojimi možatimi slovanskimi ličnicami kdo pripravljen ljubiti kot lepoticu.

Kar je Hulda razumela kot ljubezen, je bila njegova pripravljenost urediti svoj urnik tako, da je v njem vedno ostalo nekaj časa zame, in dejstvo, da nikdar ni odlašal, kadar me je bilo treba hvaliti v javnosti. Treba je bilo priznati, da je Maximilian vedno dobro razumel, kako je videti javni obraz ljubezni, a sama, kot rečeno, bodisi zaradi svoje zadržanosti bodisi zato, ker marsičesa drugega, bolj notranjega, ni zmožela, njegove ljubezni nikdar nisem zares občutila. Občutila sem samo njegovo odločitev zanjo.

Maximilian, sem razmišljala kasneje, se je odločil, da me mora ljubiti, ker si je zamislil ženo, kakršne drugi moške nimajo. Ženo, ki bo kot skrbno izbran modni dodatek jasno pričala o njegovem izbranem okusu, svobodomiselnosti in širokosrčnosti. Ženo z neizgovorljivim imenom, nemogočimi lasmi, za povrh pa še duhovno dedinjo Sacher-Masocha.

A čeprav sem se zgodaj priučila dvomiti o tem, da je njegova ljubezen namenjena meni namesto nečemu, kar naj bi predstavljala, bi bilo krivično reči, da je bil dvom vse, kar sem občutila. Ne glede na vse se je Maximilian v tem mestu mrtvih reči zdel edina živeča resničnost. Niso morda negotovosti, ki jih čutim, kadar sedi za mizo in se ljubeznivo pomenkuje z mojo novo družino, samo podaljšek mojega nezaupanja v Leopolda? Morda pa to niso dvomi, ki bi jih človek zasledoval, sem se priučila verjeti. Zato sem se namesto tega odločila zasledovati upanje. In poleg tega – morda pa res ni bilo nikogar več, ki bi me bil pripravljen ljubiti.

A če se za trenutek vrnem k najinemu prvemu srečanju, moram spomniti tudi na to, da kljub moji odločitvi, da mu bom prepustila pripovedni prostor in svobodo, da mi predstavi zgodbo čarovničinega stolpa pod lastnimi pogoji, nisem zmogla držati obljube, ki sem jo dala sama sebi.

Nekoč dolgo že tega, je začel pripovedovati Maximilian, kot bi pripovedoval pravljico.

Leta 1664, sem skoraj rekla, a sem se pravočasno spomnila, da sem se že odločila, da bom lagala, in moram zdaj pri tem vztrajati.

A vseeno – ne samo da leto 1664 v moji predstavi ni spadalo pod »nekoč dolgo že tega«, tudi dejstvo, da si je Maximilian s takšno lahkoto privoščil pripovedovati zgodbo, ki je bila tako tesno zvezana z življenjem in smrtjo neke resnične ženske, kot bi bila bajeslovna, me je preveč razjezilo, da bi ob tem koherentno odigrala vlogo, ki sem se jo odločila vzeti nase. Poslušati Maximiliana, kako pripoveduje zgodbo o čarovničinem stolpu, je bilo, kot bi poslušala Leopolda pripovedovati o meni kot o volčjem otroku, in roka jeze, ki sem jo čutila do Leopolda, se je za hip podaljšala in oplazila tudi njega. Morda bi oplazila vsakega moškega, ki bi takrat stal na njegovem mestu, morda Maximilian takrat sploh še ni bil ničesar kriv. Morda je samo skušal napraviti vtis. Morda se je samo prepustil nečemu, nad čimer ni imel polnega nadzora. Ne vem, kaj je bilo, a karkoli je že bilo, se je moralo končati, dokler sem še lahko dihala.

Lagala sem, sem rekla.

Prosim? je rekel Maximilian.

Seveda poznam zgodbo o čarovničinem stolpu. In ne začne se nekoč davno že tega, začne se leta 1664. Menda ne mislite, da sem povsem neizobražena?

Nikar se ne jezite, je rekel Maximilian.

Kako se ne bi jezila, ko pa ste mi zgodbo o ženski, ki sta jo človeška zloba in omejenost stali življenje, nameravali prodati kot pravljico?

In potem sem izvedela nekaj, o čemer do tedaj nisem vedela ničesar. Izvedela sem, da se je iz neprijetnega položaja najlažje izviti z nežnostjo.

Tako lepi ste, je rekel Maximilian in mi z desnico po nepotrebnem popravil pramen las.

Čutila sem, kako dolga roka moje jeze spet postaja krajša.

Hulda je s tako samoumevnostjo poudarjala, da na meni ni najti ničesar, kar bi ljudje lahko razumeli kot lepoto, da me je Maximilian ujel nepripravljeno.

In tako se je v težkem nemškem somraku čarovničin stolp v Lindheimu iz nejasne metafore preobrazil v prostor spomina, kjer se je moje življenje prelomilo na prej in potem.

Zdaj pa se, je rekel Freud, ko sem mu prvič povzela svojo zgodbo o Lindheimu, namesto da bi se osredotočili na zaključke, ki ste jih glede svojega odraščanja sprejeli kot odrasla oseba, poskušajte spomniti, kaj ste v resnici doživljali takrat.

Globoko sem vdihnila.

Kako? sem vprašala.

Težko, je rekel Freud.

3

Če ponovno poskušam premisliti, ali je imelo, kar sva imela z Maximilianom, karkoli opraviti z ljubeznijo, ne morem zares reči, da se nisva nikdar ljubila, čeprav bi bilo to morda enostavneje. Bila sva zaljubljena, a najina ljubezen je bila stvar samote. Izkušala sva jo vsak zase in minila je z dnem, ko sva zaživela skupaj.